

Helse- og omsorgsdepartementet  
Postboks 8011  
Dep 0030 Oslo

Deres ref:  
15/3209

Vår ref: 2015/56474-2

Arkivkode: 008

Dato: 16.12.2015

## **Høringsuttalelse - Forslag til endringer i psykisk helsevernloven - kontroll for å hindre innføring av legemiddel, rusmiddel, skadelige stoff, farlige gjenstander og rømmingshjelpemiddel**

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) viser til høringsbrev av 9. oktober 2015 med høringsfrist 8. januar 2015, hvor det foreslås adgang til å innføre rutinekontroll i form av kroppsvisitasjon og undersøkelse av eiendeler ved innleggelse og etter utgang i institusjoner for døgnopphold i psykisk helsevern.

Direktoratet er av den generelle oppfatning at all bruk av tvang bør skje etter en konkret og individuell vurdering av om nærmere bestemte vilkår er oppfylt. Bruk av rutinemessig tvang vurderes som mindre formålstjenlig.

I vår høringsuttalelse om forslag til ny gjennomføringsforskrift i rusomsorgen og forslag til endringer i helse- og omsorgstjenesteloven § 12-4 og spesialisthelsetjenesteloven § 3-14, uttrykte vi tvil med hensyn til om det bør åpnes for rutinemessig kroppsvisitasjon og undersøkelse av eiendeler ved ankomst til institusjonen. Både hensynet til sikkerhet og behandlingsmessige behov kan tale for at det gis adgang, men kroppsvisitasjon og undersøkelse av eiendeler er inngripende tiltak som vil kreve at institusjonene foretar grundige vurderinger om det er behov for slike tiltak.

Direktoratet synes det fremstår som uklart hva som er kunnskapsgrunnlaget for at rutinemessig tvang vil medføre bedre behandlingsresultater og sikkerhet for ansatte og pasienter. En studie om ungdommers erfaringer med bruk av tvang ved tre barneverninstitusjoner<sup>1</sup> viser at ungdommene beskriver bestemte tvangstiltak som spesielt skremmende og krenkende, og at kroppsvisitasjoner i form av stripping og avkledding fremheves i denne sammenheng. Ungdommene kan anse tvang nødvendig i enkelte situasjoner, men forteller samtidig at tvang ofte medfører utrygghet og at de opplever at «tvang avler tvang». Ungdommene peker på flere sentrale faktorer som har betydning for opplevd trygghet og sikkerhet ved opphold i institusjon; at ansatte har tid til

---

<sup>1</sup> Ulseth og Tjelflaat 2012

rådighet, er til stede for ungdommen og viser at de er oppriktig interessert i dem, at ungdommen får informasjon, veiledning og forklaringer som er forståelige og at kommunikasjon bygger på gjensidig dialog.

Adgang til rutinemessig tvang i form av kroppsvisitasjon og undersøkelse av eiendeler skiller seg fra utgangspunktet om at bruk av tvang bør skje etter en konkret og individuell vurdering av om nærmere bestemte vilkår er oppfylt. Det ble først åpnet opp for rutinemessig tvang i egne sikkerhetsavdelinger, og nå er det fremmet forslag om at det også bør gjelde døgninstitusjoner for rusbehandling og i psykisk helsevern.

Da det ikke stilles krav til personells kompetanse eller krav til saksbehandlingen om at det må treffes enkeltvedtak som kan påklages, settes grunnleggende rettssikkerhetshensyn til side. I stedet for å trekke en generell grense i loven, forslås det at den enkelte institusjon skal kunne vurdere om og i hvilken utstrekning det er nødvendig å ta i bruk rutinekontroller for å ivareta sikkerheten og hensynet til behandlingen. Det er uklart hvor ofte slike vurderinger/revurderinger av behovet for kontroller skal foretas, og om og eventuelt hvilke krav til dokumentasjon som gjelder. Det er heller ikke vurdert om rutinekontroller ved kroppsvisitasjon og undersøkelse av eiendeler om nødvendig skal kunne gjennomføres med tvang, eller om pasienter ikke skal få behandling om de nekter.

Når det gjelder sikkerhetstiltak i sikkerhetsavdelinger, er det i egen bestemmelse (psykisk helsevernloven § 4A-1) tydeliggjort at formålet er å sørge for sikkerheten til både pasienter, medpasienter og personell. Det bør vurderes om det også bør tydeliggjøres i psykisk helsevernloven § 4-6 første ledd, og tilsvarende at hensynet til behandlingen gjelder både pasienter og medpasienter.

Det foreslås også en utvidelse av dagens adgang til å kontrollere på grunnlag av begrunnet mistanke, til å gjelde alle institusjoner i psykisk helsevern, både døgn-, dag- eller poliklinisk behandling. Bufdir støtter denne endringen.

Som i forslag til ny gjennomføringsforskrift for rusomsorgen § 8 tredje ledd og forskrift om rettigheter og bruk av tvang i barneverninstitusjoner § 15 andre ledd, bør det vurderes om det i psykisk helsevernloven § 4-6 tredje ledd også bør fremgå hva kroppsvisitasjon kan omfatte. Det er i § 4-6 fjerde ledd stilt krav til gjennomføring ved undersøkelse av rom og eiendeler. Som i forskrift om rettigheter og bruk av tvang i barneverninstitusjoner § 15 tredje ledd bør det vurderes om det også bør stilles krav til gjennomføring av kroppsvisitasjon i psykisk helsevernloven § 4-6 tredje ledd. For å forenkle ordlyden anbefales det at overskriften til § 4-6 endres til; Kroppsvisitasjon og undersøkelse av rom og eiendeler

Når det gjelder forslag om språklige endringer i psykisk helsevernloven §§ 4A-4 første ledd, 4-7 første ledd, 4-5, 4A-6 og 4A-10 for å harmonisere og modernisere ordlyden med tilsvarende regler som er forslått i ny forskrift for gjennomføring av rusomsorgen, har ikke Bufdir merknader utover at vi mener det vil kunne bidra til redusere tolkningstvil og gi bedre samsvar mellom regelverkene.

Med hilsen

Mari Trommald (e.f)  
direktør

Hege Hovland Malterud

avdelingsdirektør

*Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevet signatur.*